впровадження сучасних технологій в освітній процес. Створення такими закладами ендаумент-фондів є проявом державно-приватного партнерства. Залучення суб'єктів приватного підприємництва та бізнес-структур до фінансування закладів вищої освіти, які є бюджетними установами, свідчить про створення комплексного підходу до регулювання процесу формування та використання такими некомерційними організаціями доходів, необхідних для їх функціонування та розвитку.

Список використаних джерел

1. Гернего Ю.О. Ендавмент фінансування освітньої складової інноваційної економіки в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 563–567

2. Сухочова А. М. Сучасні напрямки державної політики по удосконаленню умов формування фінансових ресурсів недержавного професійного навчального закладу. *Вісник ОДУ*. 2006. № 10. С. 25–29.

3. Facts About College and University URL: https://nces.ed.gov/ fastfacts/display.asp?id=73.

Федина Віта Віталіївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;
Національна академія статистики, обліку та аудиту

СКОРИНГОВА СИСТЕМА ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА ЯК СПОСІБ МІНІМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

Сучасні тенденції розвитку суспільства викликають потребу в отриманні найнеобхіднішої інформації за декілька секунд, не перевантажуючись при цьому супутньою інформацією, у зв’язку з чим особливої актуальності набуває принцип доступу до інформації всього лише «одним натисканням пальця». Цей тренд сформував цифрову економіку, де банки змушені адаптуватися до нових умов. Для забезпечення стабільності та безпеки українські банки зосереджуються на вдосконаленні методів оцінки та управління ризиками, особливо в сфері кредитів та боротьби з шахрайством [1].

Сьогодні у структурі кредитного ризик-менеджменту вітчизняних банків вкрай важко переоцінити роль скорингових технологій, саме тому використання даного виду технологій на різних етапах відносин між кредитором та позичальником є актуальним та перспективним.

Є справедливою думка щодо того, що будь-яка модель буде ефективною тільки тоді, коли вона базуватиметься на значній кількості спостережень, котрі дадуть змогу правильно виявити зв’язки між усіма параметрами. Дослідження

таких зв'язків в Україні відбувається тільки на основі власних кредитних історій, а тому банки мають досить високий ризик отримати недостовірні результати. За даних умов виникає нагальна потреба у створенні єдиної інформаційної бази кредитних історій, яка надасть змогу пришвидшити прийняття рішень щодо надання кредитів, а також суттєво мінімізувати кредитні ризики.

Застосування скорингових технологій в Україні гальмується унаслідок економічних умов функціонування (специфіка ведення бізнесу, значний відсоток тіньової економіки тощо). Саме тому вітчизняним банкам досить складно використовувати зарубіжний досвід у використанні скорингових технологій [2]. Для прикладу, якщо проаналізувати такий параметр скорингу як збільшення віку позичальника, то у Франції, Німеччині, Великій Британії та США він підвищує його рейтинг, натомість в Україні – навпаки.

Своєрідна невідповідність також проявляється у такому показнику як дохід позичальника – заявлений дохід в основному відображає реальний дохід позичальника у розвинутих країнах, разом з тим, в Україні є поширеною практика «сірої» бухгалтерії та зарплати в «конвертах». Ще одним прикладом є такий показник, як часта зміна роботи: в Америці часта зміна роботи уважається позитивним чинником, оскільки є свідченням того, що працівник є затребуваним на ринку праці, натомість в Україні часта зміна роботи вважається негативним явищем, оскільки може означати навпаки некомунікабельність або непрофесійність працівника, що, у свою чергу, може призвести до неплатоспроможності такого позичальника, а також до імовірності виникнення проблемної заборгованості у банку.

Не дивлячись на вищезазначені проблеми щодо застосування технології скорингу вітчизняними банківськими установами, саме скоринг виступає ефективним способом мінімізації кредитного ризику банку і надає змогу оптимально вирішувати основні завдання кредитного ризик-менеджменту.

У відповідності до зростання кількості позичальників зростає і ризик виникнення заборгованості, що виникає унаслідок того, що банки проводять доволі неефективну оцінку фінансового стану позичальників. З метою зниження ризиків більшість банківських установ використовують типовий підхід для здійснення оцінки кредитоспроможності позичальника, а саме – кредитними інспекторами ухвалюються суб'єктивні рішення, а також проводиться оцінка позичальника за скоринговою системою [3].

Кредитний скоринг є «методом оцінки ризику кредитування певного позичальника, котрий дає уявлення кредитору про майбутній сценарій взаємовідносин з позичальником» [4].

Термін «скоринг» з англійської мови перекладається як «бал», тому цей метод оцінки часто називають «бальною системою». Його засновником вважається Д. Дюран, який у 1941 році вперше запропонував розділяти клієнтів на групи за рівнем кредитоспроможності. Він виділив основні фактори, що впливають на кредитний ризик, і розробив систему коефіцієнтів для їхньої кількісної оцінки. Завдяки кредитному скорингу можна миттєво оцінити

кредитоспроможність клієнта. Цей метод широко використовується для швидкого прийняття рішень щодо надання кредитів, як для фізичних осіб, так і для бізнесу. При цьому використовуються різні підходи, від простих до складних математичних моделей.

Метод кредитного скорингу дозволяє банку оцінити ймовірність того, що позичальник поверне кредит у строк. Це досягається шляхом класифікації позичальників на групи за рівнем кредитоспроможності. Аналізуючи кредитні історії попередніх клієнтів, банк визначає характерні ознаки надійних та ненадійних позичальників. На основі цієї інформації розраховується інтегральний показник – скоринг. Якщо скоринг перевищує встановлений поріг, позичальник вважається надійним і отримує кредит.

Впровадження системи кредитних балів допомагає банкам економити кошти, швидше приймати рішення про кредитування, відсіювати ненадійних клієнтів та розробляти індивідуальні пропозиції. Завдяки системі кредитних балів банки можуть значно підвищити ефективність своєї роботи. *Вона дозволяє:*

- обирати найнадійніших клієнтів, зменшуючи ризик неповернення кредитів;
- швидше приймати рішення про кредитування, покращуючи сервіс для клієнтів;
- сегментувати клієнтів для розробки персоналізованих пропозицій;
- зменшити витрати на обробку кредитних заявок;
- покращити якість кредитного портфеля.

Виділяють чотири види кредитного скорингу – колекторський, поведінковий, аплікаційний та скоринг оцінки можливості шахрайства [4].

Колекторський (Collection) – передбачає визначення пріоритетних напрямків роботи з неблагонадійним позичальником, фактично це є роботою з простроченими заборгованостями. Якщо позичальник затримує виплату за кредитом, банк нагадує позичальнику про необхідність погашення заборгованості. У тому випадку, коли клієнт ніяк не реагує на повідомлення, банк звертається до суду або до колекторських агентств.

Поведінковий (Behavioral) – передбачає динамічну оцінку очікуваної поведінки позичальника, засновану на даних про історію трансакцій здійснених за його рахунками. Дана оцінка використовується з метою профілактики виникнення заборгованості за кредитом. Методи поведінкового скорингу надають змогу швидко і якісно здійснити оцінку динаміки змін індивідуального кредитного рахунку клієнта, а також загалом кредитного портфеля. Моделі, котрі зазвичай використовують з метою виконання даного завдання, надають можливість спрогнозувати зміни у платоспроможності клієнта, визначити оптимальні ліміти по кредитній карті і так далі.

Аплікаційний (Application) – передбачає оцінку кредитоспроможності клієнта, який звернувся за кредитом, за вказаними у анкеті даними для отримання кредиту. Дана оцінка є основним бар'єром для багатьох клієнтів. Якщо за

результатами такої оцінки клієнт не набирає необхідної кількості балів, то такому клієнту пропонують інші умови або відмовляють у кредиті.

Скоринг оцінки можливості шахрайства (Fraud) – передбачає виявлення потенційних шахраїв серед вже існуючих клієнтів - позичальників або клієнтів, котрі претендують на отримання кредиту. Зазвичай, даний тип скорингу, з метою більш детального аналізу позичальників, використовується разом з поведінковим та аплікаційним скорингом.

Особливо поширені є методи, котрі використовуються в поведінковому та аплікаційному скорингу. *При цьому дані методи можуть бути використані як окремо, так і в деяких комбінаціях:*

1) методи штучного інтелекту (експертні системи, нейроні мережі, метод найближчого сусіда, генетичні алгоритми, байесівські мережі, логіко-ймовірнісні методи) [5];
2) методи статистики (лінійна регресія, дискретний аналіз, дерева класифікацій, логістична регресія);
3) методи дослідження операцій (нелінійна оптимізація, лінійне програмування) [6].

На сьогодні, у вітчизняних банках майже не використовуються автоматизовані системи скорингу, разом з тим, у країнах Західної Європи їх застосовують вже більше 60 років і вони є доволі поширеним явищем, особливо під час здійснення кредитування фізичних осіб [7].

Застосування кредитного скорингу є найбільш ефективним з метою визначення кредитоспроможності фізосіб при наданні карткових, іпотечних та споживчих кредитів. Під час кредитування фізосіб також проводиться процедура здійснення оцінки їхньої кредитоспроможності на підставі таких показників як кредитна історія позичальника, рівень доходу позичальника, а також особистісні якості позичальника (стандартизована скорингова оцінка).

Наступним кроком кредитного скорингу є розрахунок інтегрованої скорингової оцінки позичальників банку, котрий передбачає розробку скорингової карти. Скорингова карта містить основні кількісні та якісні показники, котрі й визначають кредитоспроможність позичальників.

Насамперед, задля розробки адекватної скорингової карти, необхідно вибрати низку факторів, що можуть найбільше вплинути на поведінку в майбутньому позичальника. Для цього варто провести вибірку «поганих» і «добрих» позичальників за певний проміжок часу. Потім необхідно проаналізувати, з використанням статистичних методів, усі дані позичальника з метою виявлення таких даних, які є найбільш типовими характеристиками окремо для «поганих» і «добрих» кредитних рахунків позичальників.

Загалом, скорингові карти є потужним інструментом, який допомагає банкам швидше приймати рішення щодо кредитування, знижуючи при цьому ризики. Вони автоматизують процес оцінки кредитних заявок і дозволяють точно оцінити кредитоспроможність клієнтів.

Отже, можна зробити висновок, що з метою ефективного використання технології скорингу на практиці вітчизняним банкам, банківській системі країни та державі, загалом, *необхідно вирішити низку завдань, до яких відноситься:*

- розробка спеціального законодавстві, яке б регламентувало відносини в сфері споживчих кредитів;
- розробка простого механізму повернення грошей кредитору у разі неплатоспроможності позичальника;
- запровадження адекватної класифікації позичальника, що надало б можливість уникати проблеми забезпечення повернення коштів у примусовому порядку позичальником;
- розробка зручного механізму реалізації застави, законодавчо однозначного та невитратного;
- подолання негативної практики роботодавців щодо виплати винагороди своїм працівникам за «сірою» схемою;
- створення умов за яких банки самостійно б вирішували проблему зниження кредитних ризиків позичальника, а не за допомогою їх часткового перекладання на поручителя.

Список використаних джерел

1. Федина В.В. Кредитний ризик банку: сутність та причини виникнення. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С. 223-228. URL: http://journals-lute.lviv.ua/index.php/pidpr-torgi/article/view/1501/1412

2. Житар М.О., Чамор Г.С. Особливості банківського кредитування фізичних осіб в Україні .*Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 81-94.

3. Змінено окремі підходи до оцінки банками кредитного ризику. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/zmineno-okremi-pidhodi-do-otsinkibankami-kreditnogo-riziku

4. Федина В.В. Світовий досвід управління кредитними ризиками банків та його адаптація в Україні. *Сучасна статистика:* матеріали XXI Міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди Дня працівників статистики (м. Київ, 5 грудня 2023р.). Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2023. С. 266-272. URL: http://194.44.12.91:8080/xmlui/handle/123456789/274

5. Bevz R., Domanska O. The role of AI and ML in transforming credit risk management in banking. URL: https://www.avenga.com/magazine/ai-for-credit-risk-management/?region=ua

6. Богріновцева Л. М., Заїчко І. В., Федина В. В. Управління кредитними ризиками банків на фінансовому ринку: теоретичний аспект. *Цифрова економіка та економічна безпека.* 2024. №2(11). С. 283-289. URL: http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/373/360

7. Житар М.О. Аналіз сучасного стану кредитної діяльності банків України / *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 1. С. 94-105.